

כניסת שבת: 16:51
יציאת השבת: 18:01
לדעת ר"ת: 18:37

אורי וישעי

בית מדרש רב פעלים ע"ש מרן הרב יוסף חיים ז"ע בראשות כב' מו"ר הרב אורי סבן שליט"א
עורך: אלון ארביב ס"ט הערות ניתן לשגר לת"ד 613 נתניה-050-4136465 או בדוא"ל: alon@shtaygen.co.il

עמרת פז

מתחילת פרשתנו ניתן ללמוד ולהשכיל כי יתרו התוודע לגדולתו של הא-ל יתברך, והכל מתוך התבוננות והתרשמות ממעשי הנסים שעשה ה' לישראל, ודבר זה עצום שחזרתו בתשובה (גיור) נעשית מתוך הבנה והכרה בבורא בלא אמצעי המוכיח את מציאות הבורא כמו שנעשה היום באמצעות "סמינר" או "הוכחה מדעית" (!!!). כידוע שאחת המטרות של מכות מצרים הייתה להאדיר את שמו של הא-ל בכל הארץ, כפי שנאמר לפרעה: "וְאֹלָם בְּעֵבֹר זֹאת הֵעִמְדִּיךָ בְּעֵבֹר הָרְאִיתֶךָ אֶת כְּחֵי י וְלִמְעַן סַפֵּר שְׁמִי בְּכָל הָאָרֶץ" (שמ"ט, טז).

יתרו אכן הכיר בגדולתו של ה', כפי שניכר מתוך דבריו: "עֵתָה יִדְעִיתִי כִּי גָדוֹל ה' מִכָּל הָאֱלֹהִים כִּי בְדָבָר אֲשֶׁר זָדוּ עָלֵיהֶם" (יח, יא), כמו שנאמר במכילתא "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל הא-להים". עד עכשיו יתרו לא הודה לו בדבר כי גדול ה', אמר, מתחלה לא היה עֵבֶד יכול לברוח ממצרים שהיתה מצרים סגורה ומסוגרת, ועכשיו הוציא הקב"ה ששים ריבוא בני אדם ממצרים, לכך נאמר: "כי גדול ה'... כי בדבר אשר זדו עליהם". אמר: מכירו הייתי לשעבר, ועכשיו ביותר, שנתגדל שמו בעולם, שבמה שחשבו מצרים לאבד את ישראל, בו בדבר נפרע מהם המקום, שנאמר "כי בדבר אשר זדו עליהם".

מכוח חכמת הניסיון שצבר, ובעיקר מאותה אמונה בה', הציע יתרו למשה את הצעת מינוי הדיינים: "אִם אֶת הַדָּבָר הַזֶּה תַעֲשֶׂה וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וְיִכְלַת עֲמֹד וְגַם כָּל הָעָם הַזֶּה עַל מְקוֹמוֹ יָבֵא בְשָׁלוֹם" (יח, כג).

ורש"י מפרש: "וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וְיִכְלַת עֲמֹד - המלך בגבורה (תתייען), אם יצוה אותך לעשות כך - תוכל עמוד, ואם יעכב על ידך - לא תוכל לעמוד". דהיינו, דברי יתרו לא נאמרו, חלילה בצורת התנשאות ויוהרה וכו', אלא מתוך אמונה עמוקה בה' שיסייע למשה במלאכת השיפוט, שהיא מרכיב מרכזי בהנהגת העם שאילולא כך "איש את רעהו חיים בלעוהו" (אבות). כפי שסייעו עד עתה, ובכך מתקשרים דברי ההצעה של יתרו ל"חלוקת סמכויות" לתחילת הפרשה, המראה את אמונתו המוחלטת של יתרו בה' יתברך.

סעודת יתרו

ביום חמישי לפרשת יתרו עורכים יהודי תוניס סעודה, ובה משתמשים בכלים זעירים המותאמים לילדים. המנה העיקרית היא - בשר יונה, ובסופה מגישים לילדים ממתקים ומיני עוגות זעירות. ו"א שהסעודה היא זכר למגפה שפגעה והפילה חללים רבים בעיקר בקרב הבנים, ונפסקה כליל בשבוע פרשת יתרו; ו"א שהסעודה מקורה בפרשת השבוע - זכר לארוחה שסעדו אהרון ובני ישראל אצל יתרו: "וַיָּבֵא אֶהָרֹן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַכֹּל-לֶחֶם עִם חֵתָן מֹשֶׁה לְפָנָי הָאֵלֹהִים" (י"ח ו"ב). במרוצת הזמן הפכה החגיגה לחגם של כל הבנים, שהגיעו לשלב של קריאת "הפרשה", וזכו לקרוא בפעם הראשונה את עשרת הדברות.

דרגות הרוח

"אני חותנך יתרו בא אליך" - רש"י אומר: "אם אין אתה יוצא בגיני..." מה פירוש צא בגיני? בספר מעינה של תורה נאמר שיתרו ביקש ממשה רבנו שבשבילו, כלומר בשביל יתרו, יצא ממדרגותיו העליונות וישפיל קימעא את עצמו, כדי שתהיה לו מקצת שייכות אליו ויוכל להידבק בו ועל ידי כך יוכל להתעלות גם הוא כאשר משה רבנו יחזור ויתעלה למדרגותיו.

ואשא אתכם על כנפי נשרים

פרש"י "כנשר הנושא את גוזליו על כנפיו.. אומר מוטב יכנס החץ בי". למה דוקא נשר? מכיוון שכל העופות פוחדים מעוף אחר ולכן הם נושאים את בניהם בין רגליהם. אבל הנשר פוחד רק מהאדם שלא יזרוק בו חץ (מכיוון שהנשר עף גבוה יותר מכך העופות) לכן הנשר נותן את בניו על גבי כנפיו. לכן אמר הקב"ה מוטב שייכנס החץ בי, ולא בבני. הספר מעינה של תורה מביא את דברי בעל חדושי-הרי"ם שהיה מפרש את דברי רש"י כך: "כידוע בשעת קריעת ים-סוף קיטרגו המלאכים כנגד ישראל ושאלו, במה ראויים הם לישועה יותר מהמצרים, והלא הללו עובדי עבודה-זרה והללו עובדי עבודה-זרה, מה נשתנו אלה מאלה? ושום מענה לא ניתן להם למלאכים על שאלתם זו. אלא, אמר השם-יתברך: מוטב תהיה קושיא כנגדי ובלבד שלא יסבלו חלילה בני-ישראל.."

פרנסת ההורים

"כבד את אביך ואת אמך ... לא תרצח" - מדוע נסמך "לא תרצח" למצוות כיבוד אב ואם? (שם) ללמדך שאם יש לו לאדם מזונות בתוך ביתו ואינו מהנה את אביו ואת אימו אפילו בצעירותם כאילו הוא רוצח כל ימיו לפני ה'.

לעתיד לבוא

וישב משה את דברי העם אל ה' (יט, ח). עיין באור החיים שפירש דחס ושלום דלא בדרך תשובה החזיר משה דברי ישראל להשם, כי הוא יתברך אין צריך לתשובתו, והוא יודע מלבנות בני אדם, רק משה סיפר דברי ישראל לפני השם לחבבן לפני המקום, וסיפר דבריהם כיצד שעם ישראל הקדימו נעשה לנשמע.

(קדושת לוי)

הליכות מלכי

רצה והחליצנו

בברכת המזון ביום השבת, יש להוסיף קודם ברכת "בונה ירושלים", "רצה והחליצנו", ואחר כך ממשיך ואומר "ותבנה ירושלים עירך" וכו'. ויש לאמר רצה והחליצנו בכל אחת מסעודות השבת, כשם שיש להוסיף אמירת "יעלה ויבא" בחגים ובמועדים ובראשי חדשים.

וכעת נבאר איך יש לנהוג אם שכח להזכיר רצה והחליצנו בברכת המזון ונזכר אחרי שהתחיל כבר בברכת הטוב והמטיב, (דהיינו ברכת לעד האל אבינו מלכינו), כי אם נזכר ששכח רצה והחליצנו באמצע ברכת "בונה ירושלים", הדין הוא שאם נזכר אחר אמירת "ברוך אתה ה'" ולא המשיך עדיין "בונה ירושלים", יסיים "למדני חוקך" (שעל ידי כן הוא מזכיר פסוק מתהלים ואינו מזכיר שם שמים לשוא), ואחר כך יאמר רצה והחליצנו, וימשיך בברכת בונה ירושלים כדרכו. ואם נזכר אחר שאמר "בונה ירושלים", אז יברך "ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם, שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה, לאות ולברית, ברוך אתה ה' מקדש השבת". (ונוסח זה מודפס בסידורים). ואחר כך ממשיך כדרכו בברכת הטוב והמטיב.

אולם אם התחיל ברכת הטוב והמטיב, ורק אז נזכר ששכח רצה והחליצנו, והוא נמצא בסעודת ליל שבת או בסעודת בוקר שבת, אז צריך לחזור שוב ולברך ברכת המזון. וטעם הדבר, מפני שבין לענין "רצה והחליצנו בשבתות, ובין לענין "יעלה ויבא" בחגים, אם אותה הסעודה שנמצא בה היא חובה, כגון סעודת ליל פסח, שחייב אדם לאכול בה פת, אז הדין שאם שכח להזכיר יעלה ויבא, חייב לחזור ולברך שוב ברכת המזון, כי הזכרת "מעין המאורע" (כלומר יעלה ויבא, שמוזכר בו מארע שבו נמצאים, כגון חג הפסח) בסעודה שהיא חובה, מעכבת, ואם שכח להזכיר מעין המאורע, אז חייב לחזור ולברך שוב. (וכן בראשי חודשים, שאין חיוב מן הדין לאכול בהם פת, אם שכח "יעלה ויבא" בברכת המזון אינו חוזר לברך שוב. שהרי הזכרת מעין המאורע בסעודה שאינה חייב מן הדין, אינה מעכבת).

וכן לענין הזכרת רצה והחליצנו בשבת, שכאשר הסעודה עם פת היא חייב מן הדין, אז אם שכח להזכיר יעלה ויבא, ונזכר אחר שהתחיל כבר בברכת האל אבינו וכו', צריך לחזור ולברך שוב ברכת המזון, ולכן בסעודות הראשונה והשנייה בשבת, שבהם יש חיוב לאכול פת, אם שכח רצה והחליצנו, צריך לחזור ולברך שוב ברכת המזון. אבל בסעודה שלישית, אף על פי שלהלכה פסק מרן בשלחן ערוך (סי' רצא) שיש לעשותה עם פת, מכל מקום כיון שיש פוסקים שסוברים שאין חיוב לאכול פת בסעודה שלישית, אם שכח להזכיר רצה והחליצנו, אינו חוזר לברך ברכת המזון, וכמו שפסק מרן השלחן ערוך בעצמו (סי' קפח ס"ח).

לסיכום, השוכח להזכיר רצה והחליצנו ונזכר בכך אחר שאמר "ברוך אתה ה'", אבל לא המשיך "בונה ברחמיו" וכו', יסיים "למדני חוקך" ויחזור ויאמר רצה והחליצנו. ואם נזכר אחר שבירך "בונה ירושלים", יאמר "ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם, שנתן שבתות" וכו'. ואם נזכר אחר שהתחיל ברכת "לעד האל אבינו", אם הוא בסעודה ראשונה או שנייה של שבת, יחזור לראשית ברכת המזון ויברך שוב. ואם הוא בסעודה שלישית, אז אינו צריך לחזור לברך ברכת המזון.

אשת חיל מי ימצא ורחוק מפנינים מכרה

לעילוי נשמת סבתנו היקרה בנשים

מרת מרים ארביב בת עזיזה ז"ל, נלב"ע י"ז בשבט התשע"א

הכל לטובה

מובא בגמרא במסכת תענית (כא.) המעשה על רבי נחום איש גמזו, ששלחו אותו בני ישראל למלך לבקש טוב על היהודים, ושלחו עמו ארגז מלא אבנים טובות ומרגליות, וכששהה רבי נחום במלון אורחים בדרך, באו גנבים וגנבו את כל המרגליות שהיו לו בארגז, ושמו תחיתהן עפר ואבנים פשוטות, שלא ירגיש רבי נחום בשינוי במשקל הארגז, אם היה ריק.

הגיע רבי נחום אל המלך, ואמרו לו, היהודים שלחו אליך דורון, מתנה טובה. צוה המלך למשרתו שיפתחו את הארגז, ומצאו שכולו מלא עפר. וכמעט שהוציאו את רבי נחום למיתה, ורבי נחום בשלו, אומר "גם זו לטובה", כי כל מה שעושה ה' יתברך, הכל לטובה. בא אליהו בדמות משרת לפני המלך, ויאמר לו, הנה זה העפר ששלחו אליך היהודים, הוא עפר מעפרו של אברהם אביהם, שהיה משליך אותו על אויביו ומנצח במלחמות. ויבוקש הדבר וימצא כי כן הוא, שהעפר הוא, היתה בו סגולה מיוחדת כשזרקו אותו על האויבים, שנצחום. וכך ניצל רבי נחום, בזכות מה שהיה יודע להודות לה' על הרעה, כשם שהוא מודה על הטובה, כי ידע שבאמת, הכל לטובה.

עוד מעשה מובא בגמרא, ברבי עקיבא, תלמידו של רבי נחום, שפעם רצה להכנס לאיזו עיר, וסגרו השומרים את שערי העיר ולא נתנו לו להכנס. ואמר "כל דעביד רחמנא לטב עביד", כלומר, כל שעושה ה', לטובה עושה. והנה היו עמו שלשה דברים: חמור, נר ותרגול. בא אריה טורף וטרף את החמור, בא הרוח וכיבה את הנר, ובא חתול וטרף את התרגול. ועל כל דבר היה רבי עקיבא אומר, כל דעביד רחמנא לטב עביד. ולסוף באו שודדים על העיר, והרגו את כל מי שהיה בתוכה, ואילו היה רבי עקיבא בתוכה, היה נהרג גם הוא, ואילו היה לו נר, היו מבחינים בו והורגים אותו, וכן אילו היה לו חמור או תרגול, ודאי היו עושים רעש וגם כן היו מבחינים בו האויבים, נמצא שהכל היה לטובה. ויש להעיר, מה הטעם שתפס לו ר' עקיבא לשון שונה מרבו, רבי נחום, שהיה אומר "גם זו לטובה", ואילו רבי עקיבא השתמש במטבע לשון שונה. והתשובה לזה, כי ר' עקיבא ראה, שהלשון שתפס רבו, היא לשון שאינה טובה כל כך, שלשון "גם זו לטובה" משמעה, שאף שהיה יכול להיות טוב יותר, מ"מ "גם זו לטובה", ואילו ר' עקיבא תפס לו לשון טובה יותר, שבאמת רק כך היא הטובה, "כל מה שעושה ה' לטובה עושה!"

וכן היה בימים האחרונים של מלחמת העולם השנייה, שאשה אחת נגזר דינה למוות בתליה בחצר גטו ברגן בלזן, כיון שנתפסה גונבת קליפות תפוחי אדמה. ולאחר שכבר נקשר החבל על צוארה, נשמע לפתע קול האזעקה מחמת תקיפת מטוסי בעלות הברית על גרמניה. התחננה האשה לחברותיה שיתירו את החבל מצוארה, כיון שידיה קשורות, שחררו אותה חברותיה ומיד ברחו לתפוס מחסה. ל"רוע" מזלם, ירדו לתפוס מחסה במבנה תת קרקעי שבו הסתתרו הנאצים הארורים מפקדי המחנה. מיד הורה המפקד לשתי הנשים באיומי אקדח לצאת מן המקום, בצער רב הן יצאו ממנו והסתתרו מתחת לקיר סמוך. לא חלפה דקה ולפתע נשמע קול פיצוץ עז מפצצה שהטילו מטוסי בעלות הברית הישר על מקום המסתור שבו שהו הגרמנים. נמצא, שהכל לטובה היה, כי אין רע יוצא מאת ה' יתברך, אלא שאין אנו יודעים תמיד מהי הטובה שצומחת מכל מהלך כי ב"ה הכל לטובה.

עלון זה יוצא בתרומת הגבירים היקרים החפצים בעילום שם, וברכתי שגורה להם, שה' ישלם פועלם, ותהי משכורתם שלמה מאת הבורא יתברך, העורך

